

שמיני

הראב"ע כנ"ל). אבל לכאורה אין זה ביאור מספיק, דמשום כך לא הי' צריך רש"י להדגיש שהי' מעשה הזמנה דוקא, והול"ל "לשון הושטה שיהי' מצוי" ו- כיו"ב (ע"ד לשון הראב"ע), שפירושו עצם המצאו של הדבר (מבלי חילוק ב- איזה אופן נמצא אצלו, אם הוא מזומן אם לאו) – ומהי הדגשת רש"י ש"וימצא" או הוא לשון הושטה והזמנה?

ב. ויש לומר, שכוונת רש"י היא (לא רק לפרש תיבת "וימצאו", אלא בעיקר) לתרץ שינוי בלשון הכתובים כאן: לעיל גבי הקרבת "עגל החטאת" של אהרן נאמר "ויקרב אהרן אל המזבח וישחט גו' ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח גו'", וכאן גבי העולה מדייק הכתוב "(וישחט את העולה) וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקו גו'" (וגם בפסוק שלאח"ז מדייק הכתוב "ואת העולה המצאו אליו לנתחי' גו'"), וכן גבי "השלמים אשר לעם" נאמר לקמני "וימצאו בני אהרן את הדם אליו" – וטעמא בעי?

א. בפסוקי "וישחט את העולה וימצא" או בני אהרן אליו את הדם ויזרקוהו על המזבח סביב" מעתיק רש"י תיבת "וימצא" או ומפרש "לשון הושטה והזמנה".

כוונת רש"י בפשטותי' היא לפרש תיבת "וימצאו" – שלא תימא שענינה מלשון מציאה¹ [ע"ד פירוש הראב"ע כאן "מגזרת מצא, שמצאו בשעת הצורך", היינו שבני אהרן גרמו שהדם יהי' מצוי אצל אהרן] – אלא הוא "לשון הושטה ו- הזמנה".

אבל צריך ביאור בכפל לשון רש"י – "לשון הושטה והזמנה", דלכאורה הי' מספיק לומר "לשון הושטה".

ויתירה מזו: "הושטה" ו"הזמנה" הרי הם שני ענינים שונים – "הושטה" מובנה העברה ונתינה מיד ליד, ו"הזמנה" פירו' שה הכנה, שהכינו את הדם – ומהו ה- הכרח לפרש ש"וימצאו" כולל את שני הענינים – "לשון הושטה והזמנה"?

בפשטות כוונת רש"י בזה לכאור' ש- "הושטה" זו היתה באופן של "וימצאו", והיינו, שע"י ההושטה לחבירו נעשה הדבר מוכן ומזומן ומצוי אצלו (ע"ד פי'

(1) פרשתנו ט, יב.

(2) ראה גם דקדוקי רש"י (באר רחובות) כאן.

(3) ובבאר מים חיים (לאחר המהר"ל) כאן – "ואינו מלשון ונמצא דמו" (ויקרא א, טו. וראה רש"י שם).

(4) וראה גם ת"א כאן, ואמט"אר [אבל בתיב"ע ואקריבו]. וכן במדרש לקח טוב (פסוק יג) "המצאי, לשון הקרבה". וראה ב"מ (ב, א. ושי"ג) "ומצאתה (דקרא) דאתא לידי משמע". וראה לקמן הערה 23.

(5) וראה גם ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח (ערך מצא), "זמנה לפניו ומסרוה לפניו". ע"ש. ובס' השרשים להרד"ק (ערך מצא), "ענין המציאה והוא כענין הזמנה".

(6) ואדרבה, "מצא" (גם בלשון תורה) פירושו בכ"מ – לשון מציאה, היינו דבר שבא לידי של אדם דוקא בלי הכנה ו"הזמנה" (כמו מציאת אבידה).

(7) ט, ח"ט.

(8) ט, יג.

(9) ט, יח.

פשוטו של מקרא, גם הושטת הדם (מיד ליד) נכללת בגדר „הולכה“, שהרי בזה מקרב את הדם אל המזבח.

[ע"ד ההלכה יש מקום לשקו"ט אי הושטה זו יש עלי' שם הולכה, שהרי קיי"ל¹³ שהולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה, ולדעת הרמב"ם¹⁴ אפילו כש-עומד בצד המזבח צ"ל הולכה ברגל (ובצפ"ע עה"ת¹⁵ כתב, דזה שבני אהרן רק המציאו את הדם אכן „הוה שלא כ"ד"ן¹⁶): אבל ע"ד הפשט לא מצינו ש-הולכה צ"ל ברגל דוקא¹⁷, וכיון שכל ענין ההולכה למדים מתיבת „והקריבו“, מסתבר שגם הושטה בכלל זה, מאחר שע"ז מקרב הדם אל המזבח, כנ"ל].

אבל עדיין לא מתורץ בנוגע לקבלת הדם, שבפשטות לא נכללת בלשון „רימציאו“. דרך בנוגע ללשון „והקריבו“ אמרו ש„זו קבלה שהיא הראשונה“¹⁸, וב-

בפשטות יש לומר, שכן היתה המצי-אות – שלאחרי קבלת דם החטאת לא עמדו בני אהרן בקירוב מקום לאהרן¹⁹ ולכן היו צריכים להקריב (ולהוליד) אליו את הדם, משא"כ קבלת הדם של העולה (וכן של השלמים) היתה בקירוב מקום לאהרן²⁰ והיו יכולים להושיט את דם העולה (וכן אברי') אליו.

אבל עם שביאור זה מיישב השינוי בלשון הכתובים כאן – עדיין אינו מובן בתוכן הענין:

לעיל בתחילת פ' ויקרא²¹, בדיני עולה, נאמר „ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח גו"י, ובפרש"י שם „והקריבו“ – „זו קבלה שהיא ה-ראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו (ש)שתיהן בבני אהרן“. כלומר: לשון „ו-הקריבו“ כולל שתי העבודות של קבלת הדם והולכת הדם²² (דשתיהן הן בבני אהרן הכהנים דוקא). ועפ"ז תמוה, כיון שהכתוב כאן בא לתאר השתתפותם של בני אהרן בעבודת יום השמיני למילוי-אים, מדוע גבי העולה (והשלמים) הש-מיט הכתוב ע"ד שתי עבודות אלו (קבלה והולכה) ואומר רק „וימציאו . . את הדם“, דהיינו הושטת הדם לידו של אהרן?

בנוגע ל„הולכה“ יש לומר, שע"פ

(13) זבחים יד, סע"ב. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"א הכ"ג.

(14) הל' פסולי המוקדשין (ובלחם משנה ומשנה למלך) שם. וראה שם ספ"ג.

– פרטי הדיעות בענין „הולכה שלא ברגל“ – ראה אנציקלופדיא תלמודית ערך הולכה (ע' תנו ואילך) ושו"נ.

(15) פרשתנו כאן (ט, ט).

(16) דאין לומר שהיתה לא רק הושטה אלא גם הולכה ברגל (עכ"פ הילוך קצת – ראה זבחים שם „דנייד פורתא“. מל"ש שם), דא"כ למה נזכר בכתוב רק ע"ד פעולת ההושטה.

(17) ולהעיר, שגם ע"ד ההלכה, הרי לשיטת רש"י בפ"י לשים (זבחים טו, א ד"ה אלא בהולכה) בעומד אצל המזבח, לכו"ע אין צ"ל הולכה ברגל (וראה ב' הגירסאות ברש"י שם. ואכ"מ). וראה גם רש"י זבחים יג, א (ד"ה כשהוא אומר) „דוימנין הולכה לייתי' כלל כמו השוחט בצד המזבח“.

(18) ל' רש"י ויקרא שם (וראה מפרשי רש"י). וכ"ה ברש"י חגיגה (יא, א ד"ה והקריבו. וראה תוס' שם), זבחים (ד, א ד"ה והקריבו).

(10) ראה גם פנים יפות פרשתנו כאן (ט, ט) [ושם מקשר זה עם החילוק במקום התחלת זריקת הדם על המזבח – דחטאת היא בקרן דרומית מערבית ולכן היו צריכים להוליד הכלי מצפון (מקום השחיטה) לדרום, משא"כ בעולה ושלמים שהיתה מתנתו בקרן מזרחית צפונית בתחילה, אצל מקום השחיטה].

(11) א, ה.

(12) וראה בארוכה רא"ם, גו"א ועוד בפירוש דברי רש"י. ואכ"מ.

לטבול אצבעו בדם תחילה ואח"כ לזרוק אותו, משא"כ זריקת דם העולה והשל-מים היא בכלי ואין צורך בטבילת ה-אצבע בדם.

ונמצא שיש חילוק עיקרי בין פעולת בני אהרן בדם החטאת ופעולתם בדם העולה והשלמים²³: בדם החטאת הרי גם לאחר שהקריבו את הדם לאהרן, עדיין לא ה' הדם מזומן ומוכשר לזריקה, כי היתה חסרה פעולת טבילת אצבעו של אהרן בדם: משא"כ אצל דם העולה והשלמים, הרי תיכף לאחר שהושיטו את הדם לאהרן, נעשה הדם מזומן ומוכן לזריקה, מבלי שיצטרך אהרן לעשות שום דבר נוסף.

ועפ"ז מוסבר הטעם שנאמר „וימציאו בני אהרן גו"ז זייקא (ולא „ויקריבו“): הטעם שהתורה מספרת ע"ד פעולות בני אהרן בקרבנות אלו הוא (בפשטות) כדי להדגיש את השתתפותם בעבודתו של אהרן ביום זה²⁴. ולכן מדגיש הכתוב, שגבי העולה והשלמים גדלה מדת השתתפותם בעבודת אהרן, כי לא זו בלבד ש„הקריבו“ את הדם אלא „וימציאו“ – שהחידוש בזה הוא לא רק באופן הפעו-

פרט שיש לומר שקבלת הדם נכללת גם במשמעות הלשון של „והקריבו“²⁵, כי קבלת הדם היא התחלת „קירוב“ הדם אל המזבח: משא"כ „וימציאו“ (שהוא „לשון הושטה“) היא רק פעולת הנהיגה מיד ליד ומובן שאין קבלת הדם בכלל זה. וא"כ תמוה, מדוע נקט הכתוב לשון „וימציאו“ (ומשמיט ע"ד קבלת הדם) ולא אמר (כדלעיל) „ויקריבו“, שבוה נכללות הן הקבלה והן ההולכה?

[בשלמא אם לא ה' נכתב בתורה ב-כלל ע"ד הפעולות שבין שחיטה ל-זריקה, לא ה' קשה, כי כן מצינו בעוד מקומות, שלא נתפרטו כל העבודות ש-נעשו בקרבן כ"א רק מקצתן²⁶: אבל מ-אחר שהכתוב נחית לפרט שבני אהרן „המציאו“ את הדם לאהרן – קשה, כנ"ל, מדוע השמיט ע"ד קבלת הדם].

ולתרץ שאלה זו מוסיף רש"י „(לשון הושטה) והזמנה“, שבוה מדגיש החידוש ב„וימציאו“ לגבי „ויקריבו“, שדוקא בזה יש ענין ההזמנה, כדלקמן.

ג. בכתובים כאן מפורש שיש חילוק בין זריקת דם החטאת וזריקת דם העולה והשלמים, דבחטאת נאמר²⁷ „ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח“, ו-אילו בעולה ושלמים נאמר²⁸ סתם „ו-יזרקו על המזבח“. כלומר, זריקת דם החטאת היא באצבע, ולכן צריך הכהן

(23) ובפנים יפות (ועוד) פרשתנו כאן, מבאר עפ"ז הטעם שנאמר בעולה ושלמים „וימציאו“ (לשון הושטה) ולא „ויקריבו“ – כי ב„חטאת שה' מתן דם בטבילת אצבע ה' בני אהרן אווזים את הכלי ואהרן טבל אצבעו, אבל בעולה ושלמים שה' ע"י זריקה ע"כ שנתנו הכלי ליד אהרן לכך כתיב וימציאו כדאמרינן בריש ב"מ מצאתי דאחי לידו משמע.

אבל צ"ע אם גם רש"י בפי' עה"ת ס"ל כן שבחטאת לא ה' הכלי ביד אהרן (הזורק). ומפשטות הכתובים בפי' ויקרא גבי חטאות משמע, שהכלי ה' ביד הזורק (ראה שם ד, ה"ו. שם, טז"ז).

(24) ראה גם ספורנו כאן: וימציאו, כדי שיתחנכו בהתעסקם בקרבן אניהם.

(19) וראה רמב"ן ומפרשי רש"י ויקרא שם. מלבדים שם. ועוד.

(20) ראה ויקרא א, יא „ושחט גו' וזרקו“. וכ"ה ברוב הקרבנות שם (שלא נזכר ע"ד קבלת והולכת הדם). וגם בעניינו (קרבנות דשמיני למלוואים) – ראה פרשתנו ט, ט"ז. ועוד.

(21) ט, ט.

(22) ט, יב. שם, יח.

הנתחים לידי אהרן היו מוכנים²⁵ ל-
„ויקטר על המזבח“.

(משיחת ש"פ שמיני תשמ"ב)

לה (וימציאו לשון הושטה), אלא בעיקר
בנוגע להנפיעל בהדם, שבדם העולה
פעלו בני אהרן דבר נוסף, שהדם יהי'
מוכן ומזומן לגמרי לזריקה.

וזהו גם הדגשת הכתוב גבי אברי
העולה – „ואת העולה המציאו אליו
לנתח“²⁶, כלומר, בני אהרן נתחו את ה-
עולה לנתחים, באופן שתיכף בהגיע

(25) כי הקרב והכרעים שהי' אהרן צריך לרחוק
– ט, יד – לא נכללות ב„ואת העולה המציאו גו“,
וכמו שמסיים שם „ויקטר (הקרב והכרעים) על
העולה“. וכן מחלקם לעיל ויקרא א, ו-ט.

שמיני ב

מובן מדברי רש"י עצמו: דובר כמ"פ שע"ד הרוב אין דרכו של רש"י להביא הקושי בהפסוק, אלא – מפרש ומבאר הפירוש בהפסוק כפי שהוא ע"פ פשש"מ, והקושיא בטלה בדרך ממילא. אבל ב"נדר"ד מעתיק רש"י גם הקס"ד, "יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה כו",

והיינו לפי שתוכן הכתובים בפרשה זו מדבר באזהרות לכל ישראל, וכן פסוק זה עצמו נאמר בו, "מבשרם לא תאכלו" סתם – כל ישראל: ולכן מצד פשוטות הכתובים היינו מפרשים שכל ישראל מוזהרין על מגע נבלה, אלא שישנו הכרח מפסוק אחר, "אמור אל הכהנים" שאין ישראל מוזהרין על ה"טומאה,

[ועפ"ז גם מובן מדוע לא פירש רש"י כדברי הרמב"ן⁷, ד"אינה אזהרה לאסור לנו הנגיעה אבל יאמר ובנבלתם לא תגעו כי טמאים הם לכם כלומר לא תגעו בהם בלתי אם תטמאו והענין לומר שיחשוב כל הנוגע בהם שהוא טמא ויזהר מן המקדש ומן הקדשים" – כי מפשטות הכתוב, "ובנבלתם לא תגעו" משמע, שזוהי אזהרה⁸ כמו, "מבשרם לא תאכלו".]

ולכן צריך רש"י לפרש ולדייק ש-

א. בפרשתנו, עה"פ ובנבלתם לא תגעו, פרש"י: יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה ת"ל: אמור אל הכהנים וגו' כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין ק"ו מעתה ומה טומאת המת חמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ברגל (ואח"כ מסיים להגירסא שלפנינו⁹, "זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל", כד-לקמן).

והנה מקורו של פרש"י זה הוא ב"תורת כהנים על אתר ובגמ' ר"ה. אמנם ידוע דאין דרכו של רש"י להעתיק דר-שות רז"ל וכו', ובמקום שמביאן ה"ז לפי שמוכרחין לפשוטו של מקרא, ובפרט בנדר"ד שרש"י אינו מקדים, "ורבותינו אמרו" וכי"כ, דמזה מוכח שפירשו מיוסד לגמרי על פשוטו של מקרא.

והנה ההכרח לפירושו כאן, בפשש"מ,

(1) יא, ח.

(2) ר"פ אמור.

(3) בדפוס ראשון ושני וברוב כתי' רש"י שתח"ליתא הסיוס דפרש"י. וכן משמע ממפרשי רש"י (רא"ם, באר מים חיים (לאחי מהר"ל)) דלא הי' לפניהם ל' זה בפרש"י.

(4) תוכן כל פרש"י זה כ' רש"י גם לקמן בפ' ראה (יד, ח) אבל בכמה שינויים: א) מקדים, "רבותינו פירשו", ב) בסדר שונה: מקדים ש, לא תגעו" הוא ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל" ואח"כ ממשיך, "יכול יהיו מוזהרים בכל השנה וכו'". ואכ"מ. וראה לקמן סוף סעיף ה.

(5) טז, ב. ובשינויים קלים בין זל"ז, ולגבי פרש"י. ולשון רש"י קרוב יותר לשון הש"ס. ואכ"מ.

(6) וראה הערה 4.

(7) ראה לקריש ח"א ע' 142 הערה 22.

(8) עה"פ כאן.

(9) וי"ל שזהו גם הטעם שלא פירש כהרשב"ם עה"פ כאן: בשעה שאתם צריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כו'. ולהעיר מראב"ע כאן (שמפרש לגמרי בפשש"מ) שכתב כאן: הנוגע בזדון יש עליו מלקות כי הוא עבר על לית (וראה רמב"ן כאן).